

PROBLÉM MIERU V KONTEXTE KANTOVEJ FILOZOFIE  
DEJÍN

LUBOMÍR BELÁS, Katedra filozofie FF PU, Prešov

BELÁS, L.: The Problem of Peace in Kant's Philosophy of History  
FILOZOFIA 56, 2001, No 2, p. 75

The paper deals with Kant's peace project seen in a broader philosophical-theoretical context of the 18th century. The author focuses not only on Kant's essay *Towards an Eternal Peace*, but he examines also his other works confirming his deep interest in this issue. He argues, that the problem of peace is a constitutive part of Kant's philosophy of history and it might be seen in a sense as its culmination point. Following the contemporary philosophical interpretations of the issue (E. Cassirer, K. Jaspers, G. Funke, G. Picht) he refuses to see Kant's endeavour as a program of establishing the eternal peace. Rather, Kant points out just the principles and outlines possible ways of the ethical-political development of nations and states towards the establishment of the international law and thus also of the lasting peace. In the author's view Kant's ideas could be of help in articulating the criteria, according to which we should understand and explain the contemporary politics.

Kantov spis pojednávajúci o mierovom usporiadaní života národov a štátov na Zemi s podtitulom *Filozofický náčrt* vyvoláva rôzne, často navzájom sa vylučujúce hodnotenia. Mnohí ho pokladajú za prejav Kantovho *utopického* myslenia alebo za dielo *príležitostné*. Toto rozsahom veľké dielo býva tiež zaradované do *filozofie štátu a práva*. V naznačenom smere je typická recenzia J. G. Fichteho, ktorý ho zaradil do *filozofie práva*. Podľa K. Vorländera predstavuje Kantov malý spis *K večnému mieru* z roku 1795 jeho *politický testament*.

Táto Kantova práca je napísaná vo forme *právneho* (=politického) a diplomatického dokumentu v podobe medzinárodnej zmluvy medzi jednotlivými suverénnymi a nezávislými národmi (štátmi). Štýl spisu, na rozdiel od kritických prác, sa zdá byť jednoduchší, avšak *naliehavý* a zároveň *bližší k pravde*. Humanistický charakter tohto diela výstižne zhodnotil W. von Humboldt, ktorý vyzdvihol jeho *jasný demokratizmus* a súčasne poznamenal, že je napísaný *s veľkou fantáziou a vlúdnosťou*. V nadväznosti na základný charakter diela i jeho obsah sú frekvencované aj stanoviská, podľa ktorých *politické názory* Kanta stoja na periférii jeho filozofického systému. Možno to doložiť napríklad vyjadrením H. Arendtovej. Podľa nej Kant "nikdy nepísal politickú filozofiu" a *ironický tón* diela *K večnému mieru* podľa nej zreteľne ukazuje, že túto filozofiu *nebral vážne* ([1], 17). Iný prístup vidíme u E. Cassirera, ktorý formuloval myšlienku, že Kant sa po dokončení svojho filozofického systému vrátil k bezprostredným *životným* otázkam, ktoré hýbali epochou, t.j. k *politickým problémom* ([2], 391), nachádzajúcim tu svoje *rozšírenie a prehĺbenie*. A napokon H. Saner tvrdí, že Kantove *politické názory* sú "založené na jeho celom diele a organicky z neho vyrastajú" ([3], 8). Toto celostné



hodnotenie je v plnej miere akceptovateľné a *adekvátne* vystihuje základný zmysel Kantovho filozofovania.

Kantovo učenie o večnom mieri vytvára *podstatnú časť* ([4], 145) jeho filozofie dejín. Aj keď nenapísal *Kritiku dejinného rozumu*, je jasné, že jeho úsilie o pochopenie človeka v dejinách bolo založené na snahe odkryť podmienky a možnosti zatiaľ síce ešte neskutočného, ale principiálne dedukovateľného budúceho poriadku medzinárodného práva. A tak G. Picht zdôrazňuje, že podstatný moment Kantovej filozofie dejín predstavuje "transcendentálna dedukcia toho právneho stavu medzi národmi" ([5], 7-5), označovaného Kantom ako *večný mier*.

Koncepcia *večného mieru*, ktorý musí v duchu logiky Kantových filozoficko-dejinných úvah raz v budúcnosti *nutne* nastať, principiálne nadväzuje na isté podstatné momenty *Idey všeobecných dejín* a je súčasne aj pokusom o ich *konkretizáciu* a **empiricko-politicko-dejinné** určenie.

V tomto smere 7. veta *Idey* stanovuje: "Problém vytvorenia dokonalého občianskeho zriadenia je závislý od zákonného vonkajšieho medzištátneho vzťahu a nemožno ho bez neho vyriešiť." ([6], 65) Kant sleduje to, čo by mohlo pomôcť riešiť nastolený problém postupného konštituovania zákonného občianskeho zriadenia, inými slovami, usporiadania *veci verejnej*. Za *agens* vytvárania takejto mierového stavu opäť pokladá antagonizmus, tentoraz už *vonkajší*. V tejto súvislosti zdôraznil, že tá istá nedružnosť je "zase príčinou toho, že každá *vec verejná* je vo vonkajšom vzťahu, to je ako štát vo vzťahu k štátom, nespútane slobodná, a že teda jeden štát musí od druhého očakávať práve také isté zlá, aké tlačili jednotlivých ľudí a nútili ich vstúpiť do zákonného občianskeho stavu" ([6], 65). Garantom usporiadania ľudských vecí je podľa Kanta **príroda** využívajúca neznášanlivosť jedincov, ale i *veľkých spoločností a štátnych telies*, aby ako **prostriedok** vynájdenia stavu pokoja a bezpečnosti určila nevyhnutný *antagonizmus*. Vojnami, núdzou i nešťastiami a stálym zlom v ich živote ich privádza postupom času a utrpení k tomu, "čo by im bol mohol rozum povedať aj bez toľkých smutných skúseností, totiž: vystúpiť z bezzákonného stavu divochov a vstúpiť do zväzu národov; kde by každý, aj ten najmenší štát mohol očakávať svoju bezpečnosť a práva, a to nie od svojej vlastnej moci alebo od vlastného právneho posúdenia, ale len od tohto veľkého zväzu národov (*f o e d u s a m p h i c t y o n u m*), od zjednotenej moci a od rozhodnutia podľa zákonov zjednotenej vôle" ([6], 65). Táto idea sa môže podľa Kanta zdať niekomu *rojčivá*, napriek tomu však predstavuje *nevyhnutné východisko z núdze*, ktorá "musí nútiť štáty práve do takejto rozhodnutia (hoci im je to ťažko), na ktoré bol tak isto nerád nútený divoch, totiž: vzdať sa svojej brutálnej slobody a hľadať pokoj a bezpečnosť v zákonnom zriadení" ([6], 65-66). Kantovo sledovanie cesty človeka od animálnosti až na *najvyšší stupeň ľudstva*, kedy sa zdanlivo divokým spôsobom rozvíjajú pôvodné, prírodou dané vlohy, vyúsťuje, ako to napísal, "približne do otázky: či je rozumné predpokladať *účelnosť* prírodného výtvoru v častiach a predsa *neúčelnosť* v celku?" ([6], 67). Jeho odpoveď má podobnú logiku ako v **štvrtá veta**, objasňujúca vznik *zákonitého poriadku* vo vnútri spoločnosti *antagonizmom*, no s tým rozdielom, že tu má na mysli *antagonizmus* v oveľa širšom meradle, týkajúci sa už vytvorených štátov a ich *barbarskej slobody*. Tá totiž spôsobuje, že "vynakladaním všetkých síl veci verejnej na zbrojenie proti sebe navzájom, pustošením, ktoré spôsobuje vojna, ešte viac však



nevyhnutnosťou udržiavať sa v stálej pohotovosti k nej, sa síce postupujúci úplný vývoj prírodných vlôh brzdí, no zlá, ktoré z toho vznikajú, nútia náš druh k spoločnému odporu mnohých štátov, osebe ozdravujúcemu, vzchádzajúcemu z ich slobody, nútia ho vymyslieť zákon rovnováhy a zjednotenú moc, ktorá mu dodáva váhu, a tým aj zaviesť svetoobčiansky stav verejnej bezpečnosti štátov" ([6], 67). Kant zdôraznil, že len takto možno postupne prekonávať *chaotický* stav vzťahov štátov založený na nespútanej slobode. Podstatná väčšina týchto štátov totiž vynakladá všetky sily na "márnivé a násilnícke úmysly rozširovať sa a neprestajne tak brzdia pomalé a namáhavé vnútorné vzdelávanie spôsobu myslenia svojich občanov" ([6], 68). Predpokladom perspektívy takto proklamovaného a s veľkou nádejou do budúcnosti očakávaného vytvorenia zákonného usporiadania vzťahov štátov navzájom je podľa Kantovho presvedčenia *dlhé vnútorné spracovávanie každej veci verejnej v zmysle vzdelávania jej občanov*. A to je myšlienka, ktorá má jednoznačne *osvietenskú* limitáciu a *osvietenské poslanie* zároveň.

**Ôsma veta** *Idey* má z hľadiska *určenia a lokalizácie antagonizmu* evidentne *synetický* charakter, lebo vyhlasuje: "Dejiny ľudského druhu vo veľkom možno pokladať za uskutočňovanie skrytého plánu prírody, aby sa vytvorilo vnútorne a pre tento účel aj navonok dokonalé štátne zriadenie ako jediný stav, v ktorom príroda môže plne rozvinúť všetky svoje vlohy v ľudstve." ([6], 68) Kant ďalej pripustil, že aj filozofia môže mať svoj *chiliasmus*, a bez ilúzií a na základe svojej životnej a dejinnej skúsenosti mohol neskôr konštatovať, že "*filozofický chiliasmus*, ktorý dúfa v upevnenie večného mieru, založeného na zväze národov ako svetovej republiky, je často podobne ako teologický chiliasmus, ktorý očakáva úplnú nápravu celého ľudského rodu, všetkým iba na smiech ako blúznenie" ([7], 682, 683). Pri týchto úvahách, ako to pripomenul Kant, ide o to, či *skúsenosť* odhaľuje niečo z takéhoto chodu prírodného úmyslu z hľadiska vytvorenia *budúceho štátneho telesa*, ktoré sa zatiaľ črtá len hmlisto a *veľmi hrubo*. Kant v tejto súvislosti vyslovil presvedčenie, že napokon "aj vojna sa postupne stáva nielen takým umelým, svojím koncom na oboch stranách takým neistým, ale aj neblahými následkami, ktoré štát cíti pri narastajúcej zadlženosti (novom vynáleze), splatenie ktorej ustupuje do nedohľadna, takým povážlivým podujatím, pričom vplyv, ktorý zanecháva každý otras štátu na všetky ostatné štáty v našom, svojimi remeslami takom zret'azenom, svetadieli, je taký badateľný, že tieto štáty, tiesnené vlastným ohrozením, sa samy ponúkajú za rozhodcov, hoci bez zákonnej vážnosti, a tým všetko zďaleka pripravujú pre budúce veľké teleso, čoho príklad predchádzajúci svet nepozná" ([6], 70). Potiaľ teda Kantove primárne úvahy, týkajúce sa budúceho mierového a právneho usporiadania života štátov a národov v celosvetovom meradle tak, ako sú obsiahnuté v jeho spise *Idea ku všeobecným dejinám v svetoobčianskom zmysle*.

V porovnaní s *Ideou* v práci *K večnému mieru* Kant rozšíril svoj prístup k riešeniu problematiky mieru, keď sa venoval analýze *politických predpokladov* všeobecného mieru a formuloval takisto *praktické smernice* postupnej realizácie proklamovanej konštitúcie zväzu národov.

Čo sa týka obsahovej stránky Kantovho *mierového projektu*, jeho *prvá časť* obsahuje *predbežné články k večnému mieru medzi štátmi* ([8], 10, 15), ktoré sú prezentované v podobe *zakazujúcich zákonov*, bez ktorých nie je možné *zachovanie* mieru. *Definitívne články* ([8], 16, 27) ako podmienky vytvorenia mieru možno nazvať aj



požiadavkami. Sú to: **republikánske občianske zriadenie**, spojené s *občianskym, medzinárodným a svetoobčianskym právom*; "**federalizmus**" **slobodných štátov** a "**svetoobčianske**" **právo založené na podmienkach všeobecnej "hospitality"**. Práve jeden z momentov obsiahnutých v tretej *požiadavke* pozoruhodne zhodnotil G. Picht. Vo vzťahu k tomuto *súčasnému* mysliteľovi je zaujímavé to, že buduje svoju koncepciu *filozofie budúcnosti* prekonávaním tradičnej *Geschichtsphilosophie*, pričom produktívne dokázal využiť aj podnety z Kantovej filozofie dejín. V súvislosti s analýzou *utvárania dejinného sveta* vymedzil Picht dva štrukturálne momenty, cez prizmu ktorých posudzoval *aktuálnu situáciu sveta*. Pre neho sú to: *globalita* a *interpendencia* ([9], 112). Vo vzťahu k pojmu **globalita** uviedol, že už Kant v ňom videl obsiahnutý moment *konečnosti*. Na doloženie tejto skutočnosti možno pripomenúť autentickú myšlienku z tretej, mier určujúcej *požiadavky*. Kant tu napísal: "...*návštevnícke právo*, ktoré oprávňuje všetkých ľudí ponúknuť sa do spoločnosti na základe práva na spoločné vlastníctvo zemského povrchu, na ktorom sa ako na guľovej ploche nemôžu rozptýliť do nekonečna, ale napokon sa predsa len musia trpieť popri sebe, lebo pôvodne nikto nemá väčšie právo byť na nejakom mieste Zeme než druhý." ([8], 25) *Právo na povrch*, zdôraznil Kant, prislúcha **spoločne ľudskému rodu**. Zároveň dokázal, v súvislosti s úvahami o približovaní sa ľudského rodu k svetoobčianskemu stavu, kriticky posúdiť koloniálne výboje *istých mocností*. Uvažujúc v naznačenom smere, jednoznačne poukázal na *nepohostinné* správanie civilizovaných, najmä obchodujúcich štátov *nášho svetadielu*, ktoré je nespravodlivosťou, akú "prejavujú pri *návšteve* cudzích krajín a národov (čo im spadá zajedno s ich *dobývaním*)", až údesné. Zaujímavé je z dnešného *ekofilozofického* hľadiska aj ďalšie Pichtovo tvrdenie, podľa ktorého *jeden materiál Rímskeho klubu* vychádza zo stanoviska, ktoré **má centrálnu funkciu len v Kantovej filozofii dejín** ([9], 130). Je to už spomínaná *konečnosť zemského povrchu*, ktorá je pre *trvanie ľudských dejín* **konštantou**. Z hľadiska štruktúry diela jeho ďalšie časti predstavujú: *prvý dodatok*, t.j. *O garancii večného mieru* ([8], 28, 35); *druhým* je *Tajný článok k večnému mieru* ([8], 36, 37). Záverečné časti *Dodatok I.* a *Dodatok II.*, riešia problematiku vzťahu *morálky a politiky* ([8], 37, 56). Premýšľanie o tejto ušľachtilej a súčasne problematickej téme mieru dovŕšil Kant artikulovaním stanoviska, podľa ktorého sa *večný mier* postupne stáva **morálnou úlohou**, ktorá sa ako princíp *morálneho politika* musí **ešte** len presadiť. Postulovaná *úloha* sa však stáva pre každého jednotlivca nevyhnutnou v dôsledku istého *nútenia prírody*, ktoré sa prostredníctvom *chodu dejín* stáva zreteľným. Z tohto hľadiska *večný mier* už nie je pre Kanta "prázdnu ideou, ale *úlohou*, ktorá, keď sa rieši postupne, ustavične sa blíži ku svojmu cieľu (lebo obdobia, v ktorých sa dejú rovnaké pokroky, sa dúfajme, stále skracujú)" ([8], 56). Ako však potom vysvetliť transformáciu *idey* na *úlohu*? Odpoveď treba hľadať v rovine Kantovho filozofického vývoja. Ide tu o *zmierenie* základných princípov praktického rozumu s princípmi, ktoré vyplývajú zo zvláštností ľudskej *dejinno-politicko-štátnej* skúsenosti. Kant artikuloval morálnym zákonom fundované *presvedčenie* a súčasne i *nádej*, že praktický rozum je *použitelný* na dejinný proces. Filozofia dejín sa takto postupne stáva kapitolou *aplikovanej praktickej filozofie*, keď sa **normatívnosť praktického** spája s **danosťou empirického (historického)**. A takto je možné kantovsky ukončiť úvahy nad



otázkou večného mieru tým, že *ustavičné* pôsobenie v záujme jeho dosiahnutia je našou *všeludskou svetoobčianskou povinnosťou*.

Hľadisko objektivity a spravodlivosti, ale takisto aj *zástoj a dôležitosť* mierovej problematiky v osvietenstve a aj v *nemeckom* filozoficko-dejinne orientovanom kultúrno-duchovnom prostredí si vyžaduje pripomenúť aj *zásluhy* J. G. Herdera v tomto smere. Všeobecné ideály humanizmu a spravodlivosti, spojené s problémom výchovy a morálneho sebazdokonaľovania človeka, našli svoj zreteľný výraz v jeho mierovom programe, pozostávajúcom zo *siedmich* princípov ([10], 176 a n.). Tento *veľký duch* nemeckého národa prispel *nezabudnuteľným* spôsobom k rozpracovaniu mierotvornej línie humanistického myslenia 18. storočia.

Vo vzťahu k *mierovému* dielu Kanta vyslovil zaujímavú myšlienku G. Sartori. Podľa neho práve tá časť *Večného mieru*, kde sa možno dočítať o tom, že vonkajšia (právna) *sloboda* je "oprávnením neposlúchať nijaké vonkajšie zákony, než ku ktorým som mohol dať svoj súhlas" ([8], 17), sa všeobecne považuje "za väzbu medzi Kantom a Rousseauom" ([11], 336). Sartoriho názor na prepojenie týchto dvoch mysliteľov je založený na jeho analýze problematiky *kritiky autonómie* u Rousseaua. K tejto filozofickej *väzbe* možno doložiť, že je realizovaná na báze spoločnej idey *republikanizmu*, ktorá potom u Kanta nadobúda zásadné konzekvencie týkajúce sa jeho poňatia *demokracie*. Keď Kant vo svojom spise *K večnému mieru* posudzoval prvý *definitívny* článok, v zmysle ktorého má byť *občianske zriadenie každého štátu republikánske*, rozhodne nastolil požiadavku, aby sa *republikánske* zriadenie nezamieňalo s *demokratickým*. Vysvetľoval to tým, že formy štátu (*civitas*) možno klasifikovať buď podľa rozdielu medzi osobami disponujúcimi najvyššou štátnou mocou, alebo podľa *druhu vlády* národa ([8], 18). Tá prvá je podľa neho formou *ovládania* (forma imperii) a Kant sem zaradil *autokraciu*, *aristokraciu* a *demokraciu*. Druhá je v zmysle jeho názorov formou vlády (forma regiminis) a týka sa "**spôsobu, zakladajúceho sa na ústave (akte všeobecnej vôle, ktorým sa z množstva stáva národ), pokiaľ štát používa svoju plnú moc**" ([8], 19); môže byť buď *republikánska*, alebo *despotická*. Demokracia je podľa Kanta *despotická*, lebo "zakladá výkonnú moc, kde rozhodujú všetci o jednom a v každom prípade aj proti jednému (ktorý teda nie je s nimi zajedno), teda všetci, ktorí predsa len nie sú všetci; čím všeobecná vôľa protirečí sebe samej a slobode" ([8], 19). Demokraciu Kant nepokladal za druh vlády primeraný *duchu* reprezentatívneho systému, pretože v demokracii, ako zdôraznil, "chce byť pánom" ([8], 20) všetko. K forme vlády primeranej *právnemu pojmu* patrí reprezentatívny systém, v ktorom je možný jedine "republikánsky druh vlády" ([8], 20). Ako možno vysvetliť túto Kantovu *antidemokratickú* pozíciu? Treba zdôrazniť, že Kant nebol žiadnym reakcionárom ani adoratívnym *poddaným* pruského kráľovského majestátu. Odpoveď na nastolenú otázku musíme hľadať v svojzákonodarnosti, apodiktickosti **morálno-praktického rozumu**, v jeho transformácii na **právno-praktický rozum**, t.j. v prechode od *normatívosti* požadovaného k utváraní *empiricky* daného.

Kantov traktát *K večnému mieru* uzatvára jednu veľkú, stáročia pretrvávajúcu ušľachtilú a vznešenú filozoficko-humanistickú tradíciu európskeho myslenia orientovanú na nastolenie mierových vzťahov medzi národmi a štátmi. Jej základy položili takí myslitelia, ako boli Marsílius z Padovy, Mikuláš Kuzánsky, Erasmus Rotterdamský



a Ján Amos Komenský. Na ich humanistický odkaz postupne nadväzovali a v zmenených sociálnodejinných podmienkach ho artikulovali a s novým akcentom prezentovali aj ďalší učitelia, počínajúc abbé de Saint-Pierrom. Práve od neho cez J. J. Rousseaua vedie cesta až k nemeckým humanistom Herderovi a Kantovi.

F. Loewenstein, vychádzajúc z uvedenej skutočnosti, pri svojom skúmaní *civilizačného* komplexu osvietenstva sformuloval názor, podľa ktorého mnohé jeho stavebné kamene "boli v Európe relatívne nové, zatiaľ čo iné, napr. racionalizmus, senzualizmus, materializmus, mravná autonómia voči nadprirodzeným sankciám, sa mohli ohliadať na úctyhodný rad predkov; staré elementy tu však dostávajú nový akcent, pozmenenú špecifickú váhu. Ukáže sa to, ak budeme osvietenstvo skúmať spektrom mieru a jeho sociálnodejinného a ekonomicko-politického kontextu." ([12], 113) Dobové historicko-filozofické pramene hodnoverne dokumentujú skutočnosť, že to bolo práve 18. storočie, v ktorom stúpala hodnota mieru až k jeho *absolutizácii*. Vo svojom *Projekte moderny* Loewenstein uvádza, že na rozhraní 17. a 18. storočia bolo sformulovaných 22 mierových projektov či filozofických traktátov. Spomedzi ich autorov možno uviesť napr. J. J. Rousseaua, I. Kanta, J. G. Herdera a iných. *Planetárnu perspektívu* mierového spolounaživania štátov a národov sveta veľmi výrazným a pôsobivým filozoficko-humanistickým spôsobom nastolil Kant. Za dôležité momenty scivilizovania ľudstva pokladal tento mysliteľ *postup rozumu, konštituovanie občianskej spoločnosti a politické rokovania*. Kantova filozofia dejín *z praktického ohľadu*, hľadajúc reálny základ pre mierovú víziu *budúceho sveta ľudstva*, akcentuje, že je to *obchodný duch* ([8], 35), ktorý sa s vojnou neznáša a ktorý sa skôr či neskôr zmocní ľudstva.

Kantov spis *K večnému mieru* vyvolal a vyvoláva dodnes záujem mnohých mysliteľov rôznych období i filozofickoteoretických orientácií. Mimoriadne intenzívne sa ním svojho času zaoberal K. Jaspers. Na rozdiel od tradičných hodnotiacich stanovísk, ktoré vo vzťahu k tomuto spisu akcentovali predovšetkým momenty *utopizmu, snívania, fantázie* či *irónie*, jeho prístup je podstatne iný. V prvom rade dokázal postrehnúť Kantovo "neobyčajne realistické posudzovanie toho, čo sa v politike skutočne deje" ([13], 5-7). Tu mal na mysli Kantov rozbor politických praktík, tvoriacich obsah *náuky o chytrosti*. Mierový projekt nechápal ako nejaký program či návod na realizáciu. Jaspers tvrdí, že zmyslom Kantovho spisu je ukázať isté *princípy*, a nie podať *inštitucionálne a juristické konštrukcie*, ktoré by mohli napomôcť k nastoleniu mieru. Nešlo mu teda o ich praktickú realizáciu v konkrétnej dobe. Kant uvažoval predovšetkým o *eticko-politickom vývoji štátov* v medzinárodnom kontexte, naznačujúc rozličné možné cesty postupného utvárania mierového stavu, prirodzene, na základe rozumu. V čom vidí Jaspers význam Kantových úvah nad otázkami slobody, práva a mieru? Kant nás podľa jeho názoru učí hľadať isté kritériá, pomocou ktorých môžeme posudzovať súčasné politické dianie a prenikať za *fenomenálnu* rovinu politických aktivít. Zároveň nás pripravuje na možnosť kriticky poznávať "utopicko-racionalisticko-doktrinárne konanie a nerozumnosť navrhovania spravodlivého a rozumného zriadenia sveta v zmysle programu, ktorý má byť ihneď realizovaný" ([13], 5-18). **Vojna je vždy bezprávím.** Takéto memento vyslovil Jaspers nielen na základe vlastných filozofických reflexií Kantovho mierového projektu, ale predovšetkým na báze svojej *životnej skúsenosti*.



Uvažujúc o Kantovom *mierovom traktáte* v kontexte humanisticky orientovaného myslenia 18. storočia možno konštatovať, že podstatné momenty civilizačného postoja osvietenstva spočívali nielen v odstránení *predsudkov, nevedomosti, absolutizmu, fanatizmu*, ale aj v odstránení **vojen** zo života ľudstva. A to je podľa mňa **veľký humanistický odkaz** tejto doby a jej filozofického myslenia.

Pravda, od tohto obdobia nás delia už viac ako dve storočia. Veľa sa toho zmenilo, aj z hľadiska sociálnodejinného, aj z hľadiska dejinofilozofického. **Dnes je všetko inak!** Potvrďuje sa teda táto stará múdrosť. A to aj v otázke, ktorá hýbala myslením osvietenstva, t.j. v otázke mieru.

Pokiaľ sa ešte prednedávnom supervelmoci z propagandisticko-politických dôvodov predbiehali vo svojich tzv. *mierových iniciatívach*, dnes je hodnota mieru mimo rámca všeobecnej pozornosti. Nehovorí sa o ňom, nediskutuje sa o ňom. V súčasnosti sú ako *hodnotové božstvá* presadzované *sloboda, demokracia, ľudské práva, fungujúci trh*. Na tom by nebolo nič zlé, keby si ich interpretáciu neuzurpovalo jedno mocenské centrum. A to je práve jedna z veľkých bied našej *vyspelej atlantickoeurópskej* civilizácie.

Dnešná **skúsenosť** nám hovorí v tomto smere čosi *hlboko znepokojujúce*...

## LITERATÚRA

- [1] ARENDT, H.: Das Urteilen. Texte zu Kants Politischer Philosophie. München 1985.
- [2] CASSIRER, E.: Kants Leben und Lehre. Darmstadt 1994.
- [3] SANER, H.: Kants Weg vom Krieg zum Frieden I.: Wiederstreit und Einheit. Wege zu Kants politischen Denkens. München 1967.
- [4] FUNKE, G.: Von der Aktualität Kants. Bonn 1979.
- [5] PICHT, G.: Kantovo transcendentální založení mezinárodního práva. In: REFLEXE. Filosofický časopis, 1999, č. 20.
- [6] KANT, I.: Idea ku všeobecným dejinám v svetoobčianskom zmysle. In: [8].
- [7] KANT, I.: Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft. In: KANT, I.: Werkausgabe: in zwölf Bänden. (Hrsg. von W. Weischedel), Band VIII, Frankfurt am Main 1991.
- [8] KANT, I.: K večnému mieru. Bratislava 1996.
- [9] PICHT, G.: Geschichte und Gegenwart: Vorlesungen zur Philosophie der Geschichte. Stuttgart 1993.
- [10] HERDER, J.G.: Briefe zu Beförderung der Humanität. In: Herders Werke in fünf Bänden. Band 5. Berlin und Weimar 1969.
- [11] SARTORI, G.: Teória demokracie. Bratislava 1993.
- [12] LOEWENSTEIN, F.: Projekt moderny. Praha 1995.
- [13] JASPERS, K.: Kantův spis *K večnému míru*. In: REFLEXE. Filosofický časopis, 1999, č. 20.

Doc. PhDr. Ľubomír Belás, CSc.  
Katedra filozofie FF PU  
ul. 17. novembra č. 1  
08 078 Prešov  
SR